

İslâmcılık, AKP, Siyaset

NUH YILMAZ

AKP'nin topoğrafyasını çıkartmak, 28 Şubat sonrası İslâmcılığın koordinatlarının tayini için oldukça önemlidir. İslâmcılığın ne yana düştüğünün en güvenilir haritasını çıkartabilecek verileri bulmak, tam da İslâmcılığın sınır boylarında yer alan hareketlerin analiziyle mümkün olabilir. Bu yüzden İslâmcılığın ne olduğu sorusuna verilecek bir cevap AKP deneyimiyle hesaplamak zorundadır. AKP, gerek demokrasiyle ilişkisi, gerek insan hakları söyleminin tam göbeğinde yer alması, gerek İslâmcı bir gelenekten neşet etmesi açısından sadece Türkiye'de değil, küresel düzeye de İslâmcılığın nerede durduğunu sorgulamak açısından önemli bir deneyimi temsil ediyor.

Bir siyasal hareket olarak İslâmcılığın serencamı birçok metinde incelenmiştir. İslâmcılığı bütün yüklemelerinden arındırdıktan sonra geride kalan şeyin ne olduğu, yani fenomenolojik bir indirgemenin ardından İslâmcılıktan geriye ne kaldığı AKP'nin tahlil edilmesinde önemli bir uğraktır. O halde ilk sorumuz "bir siyasal hareket olarak İslâmcılık etiketi, kendisine nispet edilecek bütün elemanlarını toplayacak ortak bir özellik altında birleşebilir mi?" şeklinde olacaktır. Bütün elemanlarının birleşiminden oluşan ve İslâmcılığın artık değeri olan bir ilke ne

olabilir? Eğer böylesi bir soruya cevap verilebilirse, bu cevap bir hareketin İslâmcı olup olmadığına karar verebileceğimiz indirgenemez bir kriteri içerecektir. Metodolojik olarak tarihdışı bir kriter bulmanın olanaksızlığı, her ne kadar tarihdışı bir kriteri imkânsız hâle getiriyorsa da, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yükselişe geçen, İran Devrimi'yle siyasal iktidara da yerleşen İslâmcılığın analizi, bu hareketi benzerlerinden ayırmak için, tarihselliği kabul edilmiş ve bu haliyle de İslâmcılığı diğer siyasal hareketlerden tefrik edecek bir kriter bulmak sağlıklı bir yaklaşım için zorunludur. Eğer bu kriter bulunabilirse, bu kriterin yardımıyla hem İslâmcılığı tarihselleştirerek anlayabiliriz hem de tarihdışı bir koldan kurtulmuş oluruz.

Aynı ad altında tasnif edilen siyasal hareketlerin yerinin tayininde, bu hareketlerin tarihdışı ortak noktalarından ziyade, bu siyasal pozisyonlara kendilerini nispet eden grupların, kendilerini tanımladıkları siyasal mekân, siyasal olarak tercih ettikleri özne pozisyonu önem kazanmaktadır. Kriter bulma fiilî ise farklı grupların aynı isim altında cem edilmesinin akabinde ortaya çıkan retrospektif bir eylemdir. O halde şunu iddia edebiliriz: AKP'nin İslâmcı olup olmadığını tayin ve tespit edecek tarih dışı fenomenolojik bir ilke ara-

yı bize bir şey kazandırmayacaktır. Peki bu bir imkânsızlık, AKP'nin İslâmcılığından veya İslâmcı olmamasından nasıl bahsedebiliriz? Elimizde kalan araçlar ne-lerdir böylesi bir hüküm için? Biraz daha açarsak, pratikte siyasal hareketler, kendilerini nispet ettikleri hareketle ilişkilerini belirleyecek bir öz olmadığı halde, nasıl bir siyasal özne pozisyonuna dahil ediliyorlar? Bu soruya verilecek kabaca iki ayrı cevap olabilir: İlki, adı geçen hareketin toplumsal olarak nasıl bir kökenden geldiği, hangi toplumsal ilişkileri değiştirdiği, hangi ekonomik ilişkiler ağında yer aldığı ve toplumda yol açtığı toplumsal hareketliliğin yönü gibi verileri çıkış noktası kabul eden bir analiz. Bu analiz sosyolojik bir analizdir ve hareketin ne dediğinden, nasıl bir iktidara talip olduğundan, nasıl bir dönüşüm istediğinden öte, hareketin kendisi dışında, kontrol edemediği ilişkiler ağında harekete geçirdiği veya kendisi farkında olmasa dahi nasıl bir toplumsal dönüşüme yol açtığı üzerine yoğunlaşır. İkinci cevap tarzı ise siyaseti performatif/edimsel bir etkinlik olarak gören siyasal yaklaşımdır. Bu yaklaşım toplumsal dönüşümlere bakarak siyasal hareketin yerini tayinden ziyade, özne pozisyonlarının kuruluşuna bakarak, adı geçen siyasal hareketin kendisini nispet ettiği siyasal pozisyonla ilişkisini tartışır.

Bu yazıda yapacağımız, bir siyasal hareketin pozisyonunun belirlenmesindeki imkânsızlığı imkân olarak kullanmak suretiyle, İslâmcılık özelinde sosyolojik yaklaşımı eleştirerek, siyasal yaklaşım açısından AKP'yi değerlendirmek olacaktır. Siyasal hareketlerin fenomenolojik özünün imkânsızlığının farkında olarak, bir imkânsızlık olarak tarihsel bir kriter bulmaya çalışmak ise AKP'nin İslâmcılıkla ilişkisini değerlendirmek açısından zorunludur.

Sosyolojik analizin eleştirisine geçmeden önce siyasal analize taban olacak ta-

gerekmektedir. İslâmcılık özelinde bu indirgenemez kriter *ümmettir*. Bir hareketin İslâmcı olup olmadığını anlamak için bakılacak yegâne kavram ümmet sorununa yaklaşım biçimidir.¹ Burada ümmet derken somut ve tanımlanmış bir kendilikten öte, imkânsız bir ufuk olarak ümmetten bahsediyoruz. Şu halde, İslâmcılık için ümmet, elemanlarına indirgenemez, tarihsel, tanımlanamayan, ancak her şeyin kendisine referansla tanımlandığı, söylemin hem içinde hem dışında yer alan kurucu bir kavramdır. Kendisini İslâmcılığa nispet eden hareketlerde de, içeriği birbiriyle ne kadar çelişirse çelişsin, bir hareketi İslâmcı olarak mümkün kılan özellik bu tahdit edilemeyen ümmet ufkudur. İşte bu yüzden AKP'nin kendi siyasal pozisyonunu tarif ederken ümmet kavramını istihdam ediş biçimi bizim için bir tutamak noktası olacaktır.

O hâlde iki ayrı düzlemde AKP analizi bizi iki ayrı cevaba götürebilecektir. Bu yaklaşımlar ışığında, tekrar baştaki sorumuza dönersek, AKP bugün İslâmcılığın nesi olmaktadır? Siyasal açıdan verilecek bir cevap AKP'yi İslâmcılığın dış sınırlarına bir sınır taşı olarak dikmekte ve AKP'den beriye İslâmcılığı tanımlayarak, AKP'yi İslâmcılığın dış hududu olarak tanımlayacaktır. Sosyolojik analizin İslâmcılığı tanımlaması itibariyle ise AKP, İslâmcılığın uzun yıllardır sürdürdüğü "merkeze yaklaşma" ve "devletin merkezinden pay kapma" mücadelesinin farklı bir formda devamı olarak tanımlanabilmektedir.²

İSLÂMCILIĞIN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Öncelikle, toplumsal ilişkiler açısından AKP'nin işgal ettiği pozisyona bir göz atalım. Sosyolojik analiz açısından İslâmcılık, Türkiye'de, taşra kökenli, merkeze mesafeli, bulabildiği her türlü araçla merkeze ortak olmaya çalışan bir hareket ola-

yı bize bir şey kazandırmayacaktır. Peki bu bir imkânsızlık, AKP'nin İslâmcılı-

ken dönem MSP analizlerinden tutun, Şerif Mardin'in İslâmcılık analizlerine kadar Türkiye'de sosyal bilimcilerin en çok rağbet ettiği yorum budur.³ İslâmcılığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sırasında merkez dışında kalan güçlerin, merkezden pay alma ve çevreden merkeze mar-kajı şeklinde gören bu anlayış, İslâmcılığı cins isim olarak ele almakta, İslâmcılığın taleplerinin, siyasal öznellik talepleri olarak ne anlama geldiğinin üzerinde durmaksızın, meseleyi bir sınıf savaşı ya da çıkar çatışması şeklinde kurgulamaktadır. Bu yaklaşım, siyasal talepleri ekonomik taleplere indirgeyerek, *siyasalın merkeziliğini* görmezlikten gelmektedir. Gerek dahili gerekse, gerekse harici neredeyse tüm oryantalistlerin, İslâmologların, siyaset bilimcilerin ve sosyologların üzerinde uzlaştığı bu yorum, sadece Türkiye için değil, özellikle 1970'lerden sonra tüm İslâm coğrafyasında yükselerek, sol inisiyatifler aleyhinde güçlenen İslâmcı hareketlerin

analizinin ortak noktasıdır. İslâmcılık zımnı olarak bir yoksunluk ideolojisi ve siyasal soruna dinî bir cevap olarak kodlanırken, bir eksiklikler manzumesi, tepkisel bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, İslâmcıların talepleri kendi adlarına talepler olarak değil, gerekli tedbirler alındığında iyileşecek marazî bir durum olarak görülmektedir. Bu tür yorumların klasik Oryantalist olanından, iyi niyetli olanlarına kadar farklı tonlarına rastlanmaktadır. Fakat neticede İslâmcılık kendi adına konuşamayacak, ihmal edilmiş kitlelerin isyan söylemi olarak her harekete eklenilebilen, nevî şahsına münhasır özellikleri ol(a)mayan bir hareket olarak görülmektedir. Bu ise, İslâmcı bir özneliliğin tanınmamasına, böyle bir imkânın daha baştan reddine yol açan bir kavrayış biçimidir.

Gerçekten de toplumsal olarak İslâmcı kitlelerin mahrum bırakılmış kesimlerden oluştuğu doğru olsa da, aynı mahrum ke-

Kurulduktan çok kısa süre sonra 2002 seçimlerinde tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi, Milli Görüş kökenli kadrolara dayanıyordu ancak bir merkez sağ kitle partisi olmayı hedefliyordu. Yöneticilerinin parti ismini "AK Parti" diye telâffüz etme biçimindeki tercihi, bu ideolojik olmayan "nötr" imaj tercihinin işareti sayılabilir.

ken dönem MSP analizlerinden tutun, Şerif Mardin'in İslâmcılık analizlerine kadar Türkiye'de sosyal bilimcilerin en çok rağ-

analizinin ortak noktasıdır. İslâmcılık zımnı olarak bir yoksunluk ideolojisi ve siyasal soruna dinî bir cevap olarak kodlanırken, bir eksiklikler manzumesi, tep-

simlerin neden solculuğun, liberalizmin ya da milliyetçiliğin envaî çeşidinden birini değil de İslâmcılığı seçtiği, toplumsal taleplerin neden İslâmcılık dolayımıyla ifadelendirildiği sorusu ihmal edilmektedir.⁴ İslâmcılık siyasal talepleri görmezden gelinen bir toplumsal talepler dizisi olarak tanımlanmış, adeta talepleri karşılandığında geçecek olan bir “çocukluk hastalığı” şeklinde ele alınmıştır.⁵

Toparlamak gerekirse, İslâmcılığı genel olarak siyasal ve ekonomik merkezden uzaklaştırılmış taşranın, çevrenin merkeze tepkisi olarak tanımlama açısından bir görüş birliği hemen hemen tüm kesimlerin mutabık olduğu bir analiz biçimidir. Hemen peşinden eklersek, bu yaklaşımın temel sorunu bu talepleri ifadelendirme biçiminin neden İslâmcılık olarak seçildiğine dair bir arayışları olmamasıdır.

Peki bu tür bir sorunun sorulmamış olmasını neye bağlayabiliriz? İslâmcılığın kopuşlarla, yeniden yaratılışlarla, süreksizliklerle malûl oluşu ilk nedenini teşkil etmektedir. Meşrutiyet dönemi İslâmcılığı ile 1990’ların İslâmcılığı arasında siyasal, toplumsal, kültürel hatta “dinsel” anlamda çok büyük kopuşlar, farklılaşmalar vardır. Bu kopuşlar da İslâmcılığı bir gelecek olarak tanımlamak yerine, türedi bir yaklaşım olarak görmek isteyenlerin işlerini kolaylaştırıp, İslâmcılık hakkındaki soruları geleneğe yaymak yerine, son döneme mahkum etme yoluna itmiştir. İkinci olarak, Cumhuriyet’in bir İslâm devleti olarak kurulup, sonradan yapısal olarak karakterini aldığı İslâmî toplum-sallığı ötekisi olarak tanımlaması, gördüğü her yerde ezerek baskıcı bir yaklaşım sergilemesi, İslâmcı hareketlerin nispeten daha tedbirli, çekingen bir üslupla hareket etmelerine yol açmıştır. Bu tedbir geleneğinin yarattığı çekingenlik hatta zaman zaman apolojetik tavır, İslâmcılığın kendisini sağcı hareketler içinde veya başka siyasallıklar üzerinden temsil etmesini de beraberinde getirmiştir.⁶

Yukarıdaki toplumsal analizlere bakıldığında AKP İslâmcı bir parti olarak tanımlanabilmektedir. Eğer İslâmcılığı ayırık, kendi adına konuşan ve ümmet ufkuyula donanmış siyasal bir öznel olarak tanımlamazsak, AKP’yi İslâmcı sayabiliriz. Oysa böylesi bir bakış açısı, siyasal hareketleri, “talepleri karşılandığında uyum sağlayacak” hareketler olarak gören, yani tüm siyasal öznel taleplerini ekonomik/kültürel taleplere indirgeyen liberal bakış açısıdır. Siyasal hareketlerse kendilerini mümkün kılan ulaşılamaz ufuklarıyla varolabilen, somut taleplerden öte hareketlerdir.

İSLÂMCILIK VE “MİLLÎ GÖRÜŞ” ÇİZGİSİ

Selefi Refah Partisi ya da Fazilet Partisi hakkında bu partilerin kimliğine dair geniş bir tartışma olmamasına rağmen, AKP hakkında olmasının sebebi, siyasetin bir varoluş biçimi, indirgenemez, devredilemez bir etkinlik olmasında yatmaktadır. RP ve FP’ye kıyasla, AKP’nin Schmittçi anlamda siyasal taleplerinden soyunmuş, “iş gören” bir parti olarak Batı plütokrasileri tarzında örgütlenmiş olması bu konudaki sorunun temelini oluşturmaktadır.⁷ RP ve FP, tüm eleştirilere rağmen hâlâ kendi siyasal duruşlarından dolayı eleştiri konusu olmuşlardır. AKP ise bu siyasal duruştan uzaklaşmakla kendisini meşrulaştırmaktadır. Sihirli “merkeze yaklaşma” tamlaması ise siyasal taleplerden uzaklaşma ve teknokratik yönün pekişmesi anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım ışığında RP ve FP geleneğine bakarsak aradaki farkı görebiliriz.

Siyasete yaklaşım konusunda dost/düşman ayrımına kurucu bir önem atfetmek yalnızca son zamanlara ait bir pratiğin yansımasından ibaret değildir. İslâmcılık derken kastettiğimiz siyasal kendilik, Müslümanların hilafetin kaldırılmasını müteakip, daha doğru bir ifadeyle post-halife (Savvid. 2000; Aktay. 1997) dön-

minde yaşanan siyasal krizi aşma çabasının adıdır. Bu soruna en radikalinden en liberaline kadar çeşitli cevaplar verilmiştir son asırda. Ancak, tüm bu hareketlerin ortak noktası “ümme” kavramını merkeze almaları, Batı sömürgecilğine karşı direnmeleri olmuştur. Bu açıdan, aslında sufi direniş hareketleriyle, selefi direniş hareketlerinin, veya Mehdi hareketlerinin, teoloji düzleminde birçok farkları ihtiva etseler de, siyaset düzeyinde benzer hassasiyetleri paylaşmaları dikkati celbeder.⁸ Bu önemli nokta, İslâmcılığın siyasal olarak kendisini konumlandığı yerin dost/düşman ayrımı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Düşman ya da dost algısının ortaya çıkması, teolojik argümanların bittiği noktada başlamakta, siyaset öncelenmektedir. Bu konuda en çarpıcı örneklerden biri, İslâm’ın kuruluş yıllarında anlamı farklı olsa da, geçen yüzyıllar içerisinde Müslüman birliğini ifade eden ümmet kavramının kökeninde bulunabilir.⁹ Ümmet kavramının siyasal bir kendiliği göstermek için İslâm tarihinde ilk kullanıldığı metin Medine Vesikası’dır. Medine Halkı’nın ortak savunma iradesini göstermesi ve Müslümanları ayrı bir kimlik olarak kabul etmesi açısından Vesika son derece siyasî bir içeriğe sahiptir.¹⁰

Vesika’nın tarihî öneminin farkında olarak, ancak post-halife döneminde İslâmcı bir siyasete zemin olması açısından yeni yorumunun da tarihselliğini kabul ederek, Vesika’daki bu ilkeler ışığında nasıl bir siyasetin üretilebileceğine dair bir düşünüm imkânı, İslâmcılığın siyasal evrenini oluşturmaktadır. İslâmcılığın buna vereceği tepki ise, tarihsel süreçte Müslümanları dinî bir grup olarak tanımlayan ümmet tasavvurunun siyasal imkânlarını zorlamaktır. Bu da yine farklı İslâmcı pozisyonlar arasındaki farklı meşruiyetini oluştururken, hem kurucu ilkenin, yani ümmetin hem de siyasetin temelini yani dost/düşman ayrımının olumsuzluğunun kabulüne götürür bizi. Ancak nihai tahlil-

de, ilk bölümde yaptığımız analizin bir devamı olarak düşünülürse, gerek ümmet kavramının olumsuzluğu gerekse de düşman kavramının olumsuzluğu, İslâmcılığın önünde geniş bir siyaset alanı yaratırken, bir yandan da İslâmcılığın sınırlarını çizmektedir. İşte bir hareketin İslâmcı olup olmaması sorunu tam da bu olumsal kategorilerin kimliğin sınırını çizmesi paradoksuna bağlıdır. Bir yanda ümmet ya da düşman taraflar dondurulamazken, bir yandan da tarihsel de olsa İslâmcı kimliği sınırlandırmaktadırlar. Bu sınırlar kavramların dondurulmuş içeriğinden değil, bu içeriğinin dondurulamayacağını, ancak farkında olmasak da bu muğlaklığın İslâmcılığın kaygan sınırlarını çizdiğini söyleyebiliriz.¹¹

RP’nin “millî görüş” ve “adil düzen” projeleri bu açıdan reel politik projeler olarak değil, düşman üzerinden “biz”i tanımlama projeleri olarak anlamlıdır. Bu projeler, ekonomik veya kültürel proje olmaktan ziyade, yani işlevsellik ve faydacılıktan önce, İslâmcı siyasal duruşu önceleyen, bu duruşu diğer siyasal özne pozisyonlarından ayıran siyasal ütopyalar olarak ele alındığında kendileri hakkında ipuçları verebilirler.¹² “Adil düzen” projesini ekonomik açıdan eleştirmek ya da olabilirliğine bakarak eleştirmek, meselelerin kurucu niteliğini gözden kaçırmaktır. Oysa “adil düzen” yaklaşımı ya da “İslâm Ortak Pazarı” fikri, kapitalizme karşı Müslümanların bir alternatifinin olduğunu zımnen ifadesi olmakla kalmayıp kapitalizmin düşman olarak görüldüğü bir siyaset biçiminin inşası anlamına da gelecek bu gelenegi kapitalist projelerden ayırmaya çalışır.¹³ Aynı şekilde “büyük yeşil ülke” veya “millî görüş” projeleri de detayları tartışılacak projeler değil, yok-projeler olarak İslâmcıları diğer siyasal pozisyonlardan ayıran, ütopyaları besleyen, ümmet tahayyülünü sair gerekçelerle başka formlar altında ifade etmek işlevini gören yaklaşımlardır. Uluslararası

ilişkiler düzeyinde, İslâm ülkeleri arası işbirliği projesi olarak adlandırılan D-8 de aynı tahayyülün uluslararası ilişkiler düzeyindeki yansımasıdır. D-8 bir ufuk olarak Müslümanlar için uluslararası arena da farklı bir siyasetin imkânının adıdır ve Müslümanları bir birlik olarak tanımlayıp düşman karşısına çıkarmaktadır.

RP-FP geleneğinden bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Tüm bu örneklerdeki ana fikir Batı'nın düşman olarak görülmesi, Müslümanların "gâvur"dan ayrı bir topluluk olduğunun altının çizilmesi, yani fark mantığının pekiştirilmesidir. Ümmet ufkü da böyle okunduğunda, yukarıdaki tartışmaya referansla, bir somut kendilik değil, Müslümanların diğer topluluklardan farklı olduğu bilincinin yerleştirilmesi, tekrar edilmesi, pekiştirilmesidir.¹⁴

AKP VE İSLÂMCILIĞIN SINIRLARI

Tüm bu tartışmalardan sonra AKP'nin tek başına iktidar olduğu dönemdeki icraatlarına bakarak, çizdiğimiz çerçeve açısından AKP'nin yerini tayin etmek ve AKP politikasının sınırlarını belirlemek mümkündür. Bu noktada temsil değeri ve siyasal potansiyeli açısından dikkate alınması gereken konular, AKP'nin Müslüman devletlerle ilişkileri ve Batı karşısındaki konumu, Türkiye'nin AB üyeliği tartışmalarında AKP'nin konumu ve AKP'nin Amerika'nın Irak'ı işgali konusunda aldığı birbirine zıt iki tavrın değerlendirmesi öne çıkmaktadır.

İslâmcılıkta "Batı" Sorunsalı ve AKP
Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yılları da dahil olmak üzere, tüm proto-İslâmcılık biçimlerinde genel bir Batı medeniyeti karşıtlığı göze çarpmaktadır. Batı'nın "tek dişi kalmış canavar" olarak tanımlanmasından, "teknikini alıp

Batı karşıtı bir politikadan bahsetmek mümkündür. Bu yaklaşımın çeşitliliklerine rağmen, ortak nokta, siyasal olarak Batı'nın İttihad-ı İslâm lehinde reddedilmesidir. İslâmcılığın siyasal genetiği, kendi medeniyet projesini gerçekleştirecek fiili gücü sınırlı olsa da, kendisini Batı karşısına koyacak bir özgüven ve siyasal meydan okumayla oluşmuştur. Batı karşısındaki konum geçici bir yenilgi olarak algılanmış, gerekli enstrümanların teminiyle tersine çevrilecek bir ilişki biçimi olarak görülmüştür. İlerleyen yıllarda İslâmcılık farklı formlarıyla Batı karşıtlığını taşımış, zaman zaman bunu Batı'nın tekniğinin reddini de içerecek biçimde genişletmiştir. Gerek MSP'nin "Onlar ortak, biz pazar" yaklaşımıyla Avrupa ile herhangi bir ekonomik işbirliğine dahi karşı çıkan tavrı, gerekse de çeşitli tarikatların gündelik yaşam düzeyinde tüm Batılı formları reddi bu ortak noktayı oluşturmaktadır. 1980 sonrası siyasal yaşamında İslâmcı pozisyonların zamanla RP ana damarında buluşmaya doğru gitmesi de bu yaklaşımı değiştirmemiş, parti dışı İslâmcı pozisyonlarda, gerek İsmet Özel'in *Üç Mesele* problematiği çerçevesinde daha radikal karşı çıkışlarla, gerekse de İran Devrimi'nin de etkisiyle siyasal eksenli bir Batı karşıtlığı beslenmiştir. RP'nin iktidar olmasının akabinde, dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan'ın ilk gezisini Müslüman ülkelere yapmış olması ve D-8 projesini seslendirmiş olması da bu damarın ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Bu konudaki kırılma noktasının 28 Şubat sonrası olması da bir rastlantı değildir. İlk büyük kırılma noktası, Erbakan'ın yıllarca "Batı Kulübü" olarak adlandırıp, siyasetin temeline yerleştirdiği Batı karşıtlığından, kendi siyasal hayatının devamı karşılığında vazgeçmeyi göze alması, yani Türkiye mahkemeçisinde mahkûm olduğu davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

ilişkiler düzeyinde, İslâm ülkeleri arası işbirliği projesi olarak adlandırılan D-8 de

Batı karşıtı bir politikadan bahsetmek mümkündür. Bu yaklaşımın çeşitlilikleri-

ninde götüren ve dolaylı yollarla da olsa ümmet fikrini koruyan Erbakan, haklı veya haksız olduğu tartışması bir yana, geleneksel olarak Müslüman bir ülkedeki bir sorunda, Müslüman olmayan bir kurum, hem de Batılı bir kurumu mesele-nin çözümünde hakem tayin etmiştir.¹⁵ Bu başvurunun tekil bir hadise olarak kalmaması ve kitleselleşmesi ise Türkiye'deki yönetici elitin her tür İslâmî sem-bolü gündelik hayattan ihraç etme yönündeki çabasıyla mümkün olmuştur. Başörtüsü yasağının, tüm kitlesel protes-tolara rağmen geriletilememiş olması, Batı'da başörtüsünün en azından son zamanlara kadar nispeten serbest olması gerçeğiyle birleşince, devletin İslâmcı hareketi adeta Batı'nın kucakına ittiğini ve İslâmcı kitlelerin de fiili sorunlara fiili çözüm bulmak noktasında Batı ile ilişkilerini revize ettiğini söyleyebiliriz. Bunun bir sonucu başörtüsü davalarının AIHM aracılığıyla kitlesel bir şekilde Batı'ya taşınması ise, bir diğer sonucu da Türkiye'de başörtüsüyle okula gidemeyen veya çalışamayan kadınların kitleler halinde başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Amerika, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere göçü olmuştur. Bu göçlerin pratik sonucu ise Batı karşıtlığının İslâmcı hareket içinde kitlesel olarak çözülmesidir.¹⁶

AKP'nin bu konudaki yaklaşımının farkı, RP-FP çizgisinin başlattığı bu sürecin işlevsel olarak ele alınması değil, normal olarak kabul edilmesidir. Bu normalleştirme süreci ise söylem düzeyinde İslâmcı gelenekten bir kopuşu temsil etmektedir. AKP'nin değişip değişmemesi bir yana, siyasal ifadelerin kurucu ve edimsel gücü göz önüne alındığında bu sürecin nasıl işlediği ve içselleştirme sürecinin, saikleri farklı olsa da nasıl işlediğini göstermektedir. AKP söyleminde artık "Batı kulübü" veya "Batı" gibi bir "düşman" kategorisinden bahsetmek olanaksızdır. Bunun anlamı AKP'nin "öteki" veya "düşman" kate-

ninde götüren ve dolaylı yollarla da olsa ümmet fikrini koruyan Erbakan, haklı

gelmemelidir. Siyasal açıdan düşman kategorisi asla boş kalmaz. Ancak bu kategorileşmeyi inisiyatif sahibi bir grup olarak siyasal bir hareketin kendisinin koyması ile bir başka siyasal grubun koyduğu kategorileri sahiplenme arasında bir fark vardır. AKP söylemi bu açıdan incelendiğinde, AKP'nin düşman kategorisinin "teröre karşı küresel savaş" zemininde belirlendiğini, ABD'nin veya Batı'nın düşman kabul ettiği kesimlerin düşman olarak kabul edildiği görülecektir. Bu tavır gerek İsrail-Filistin çatışmasında, gerek Müslüman ülkelerle ilişkilerde, gerekse de Irak'ın işgalinde oldukça açıktır. Irak'ta Amerikan işgaline karşı direnen kesimlerin dahi "terörist" veya "düşman" olarak isimlendirilmesi, AKP'nin ayrımları kendisinin koymadığını, ancak başkalarının ayrımlarını kabul ettiğini göstermektedir.

İslâmcılıkta AB Sorunsalı ve AKP

Aynı şekilde AB ile ilişkilerde AKP'nin sergilediği koşulsuz AB yanlısı tavrı İslâmcılık ana damarından bir sapmaya işaret eder.¹⁷ İslâmcılık tarihinde Avrupa ile işlevsel ilişkileri savunan veya ittifaklar kurmayı savunan kesimler hep olmuştur. Ancak AKP'nin AB'nin bir parçası olmak yönünde sergilediği tavır dost-düşman kategorisiyle oynamaktadır. AKP, bu konuda da AB ile işbirliğini veya ilişkileri değil, AB'nin bir parçası olmayı savunmaktadır. Erbakan'ın başlattığı AIHM kırılmasının en son noktasıdır bu. İşlevsel gerekçeleri ne olursa olsun, bu yaklaşım başka siyasal duruşların ayrımlarını sahiplenmektedir.

Özelde ise AB sorunu İslâmcılık nokta-i nazarından bir medeniyet projesidir. Avrupa'nın bir siyasal kimlik olarak kuruluşunun temelinde öteki olarak tanımlanan grup, tarihsel olarak özelde Türkler, genelde ise Müslümanlardır. Bunun önemli bir örneği Talal Asad'ın Salman Rüşdi tartışması örneğinde gösterdiği gibi, İngilte-

gelmemelidir. Siyasal açıdan düşman kategorisi asla boş kalmaz. Ancak bu kategorileşmeyi inisiyatif sahibi bir grup olarak si-

Çok kültürlülük tartışmasının revaçta olduğu 1980'li yılların sonunda başlayan tartışmalarda Müslüman kimliği açıkça İngiliz kimliğine "yabancı" olarak tanımlanmıştır. Gerek IRA örneğinde beyazlar için veya Karayip kökenliler için siyahlar özelinde, İngiltere, asla böyle bir yabancı tanımlaması yapmamıştır. IRA, Londra'nın göbeğinde borıbalar patlattığı halde, İngiliz hükümeti beyaz azınlığı asla kamusal bir tarzda açıkça uyarlamıştır (Asad, 1993: 240). Oysa Müslümanların Salman Rüşdi'yi protesto eylemleri İngiliz kimliğine karşı bir tehdit olarak görül-müş ve Müslümanlar açıkça ve en yetkili ağızlardan resmen uyarılmıştır.

Buradaki temel sorun Asad'a göre ne hukuki bir problem ne de konuşma özgürlüğüdür. Mesele "son asırda İngiliz kimliğini tanımlayan kültürel hegemonya içinde dinî bir geleneğin siyasallaşmasına yer olmaması"yla ilgilidir (Asad, 1993: 248). Hele ki bu gelenek eski sömürgelerden gelenler tarafından temsil ediliyorsa. Tam da bu noktada yabancı kategorisinin sadece beyaz olmayanları kapsayacak şekilde "göçmen" olarak tanımlanması ilgi çekicidir. İngiltere'ye göçen İtalyan, İrlandalı veya Polonyalı "göçmenler" göçmen olarak tanımlanmamasına rağmen, beyaz olmayan göçmen kuşağın, İngiliz vatandaş olsa dahi ikinci kuşağı hâlâ göçmen olarak tanımlanmaktadır (Asad, 1993: 253). Bu ikinci kuşak göçmenlerin ekonomik olarak önlerindeki engellerin kalkmaması bir yana, kendilerine siyasal ya da stratejik önemdeki hiçbir mevkide görev verilmemektedir (Asad, 1993: 254).

Bu noktada da Karayipler'den gelen siyah göçmenler kurumsal ırkçılığa maruz kalsalar da, gerek evlerinde İngilizce konuşuyor olmalarından, gerekse de Hristiyan olmalarından dolayı Güney Asyalılarla karşılaştırıldığında İngiliz kültürüne daha çok benzemektedirler. Gerek müzik gerekse de spor yaşamında aynı kültürün

İngiltere örneğinde, Salman Rüşdi sonrası dönemde "İngiliz" olmanın neliği yeniden tartışmaya açılmış ve Müslümanlara nasıl iyi İngiliz olmak gerektiği yolunda dersler vermek icap etmiştir (Asad, 1993: 266). İngiltere gibi liberal bir geleneğin yaşadığı bu sorunlar diğer Avrupa ülkeleri örneğinde daha da aşikârdır. Gerek Almanya'da yıllardır süren vatandaşlık/göçmen işçilik tartışmaları, gerek Fransa'da başörtüsünün "bilgiler kurulu" tarafından yasaklanması önerisi Avrupalı kimliğin sınırlarını göstermektedir. Bu sınırlar dahilinde AKP'nin çabası, İslâmcı geleneğin "ümme" tasavvurunun tamamen iptal edilmesi, birtakım ekonomik getiriler ve siyasal haklar uğruna uzun vadeli İslâmcılık projesinden ricattır.

Irak'ın İşgali, AKP ve İslâmcılık

Irak'ın işgali 11 Eylül sonrası dünya sisteminin şekillenmesindeki önemli aşamalardan birisi olarak yerini aldı. Bu noktada ABD birkaç ülkenin desteği dışında uluslararası arenada yalnız kalırken, başta BM olmak üzere tüm uluslararası anlaşmaları ihlal ederek Irak'ı işgal etti. Bu konuda dünyadaki tüm anti-emperyalist ve İslâmcı kesimlerin işgale karşı açıkça tavır alması önemli bir gelişmeydi. Yine siyasi bir sorunda siyasi bir ayrım ortaya çıktı. ABD'nin tam da bu süreçte işgale başlamadan önce Türkiye'ye, yerli veya yabancı kamuoyunda rüşvet olarak algılanan, milyarlarca dolarlık yardım teklif etmesi, bu yardımın tüm detaylarıyla hesaplanması ve nihayetinde tüm dünya basınında Türkiye'nin ekonomik menfaatler ve rüşvet karşılığında Amerikan işgaline evet demekle kalmayıp, Amerika'nın ülkedeki üslerini kullanıma açacağı haber oluyordu (Şubat 2003). Tam da bu noktada beklenmedik bir gelişmeyle AKP meclis grubundan hatırı sayılır bir grubun, kendi hükümetlerinin anlaşmalarına muhalefet etmek pahasına bu anlaşmayı

işgali için gereken yetkileri vermemesi tüm dünyada şaşkınlıkla karşılandı. Bu beklenmedik tavır AKP ve İslâmcılık açısından nasıl değerlendirilmelidir?

Öncelikle Schmitt siyasal tavrın önemini anlatırken, her değerın değiş-tokuş değerine sahip olmadığını anlatırken, tartışmasını şöyle bağlar: “Ekonomik rüşvetin miktarı ne kadar büyük olursa olsun, siyasal bağımsızlık ve siyasal özgürlüğe bedel olabilecek para yoktur” (1996: 78). Tam da bu noktada AKP’li bazı milletvekillerinin koyduğu tavır, eşi az bulunabilecek önemde siyasal bir tavidir. Ekonomik ve siyasal kriz içindeki Türkiye’nin, kendisine inanılmaz miktarda ekonomik fayda sağlayacak bir anlaşmayı, sadece ve sadece dost-düşman eksenindeki siyasal bir tavrı reddetmesi, gerek İslâmcılık gerekse de Türkiye açısından oldukça önemli bir manevraydı. Bu tavrı müteakip, dünyanın çeşitli ülkelerinde, başta İslâmcılar olmak üzere muhalif kesimler Türkiye’nin aldığı bu kararın önemini takdir etti, dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan işgal karşıtı eylemlerde Türkiye’ye destek mesajları, Türk bayrakları taşındı.

Bu tavrın birkaç açıdan oldukça önemli izdüşümlerinden söz edilebilir. Öncelikle, Türk siyasal tarihinde bu kadar önemli bir konuda kararın siyasal irade tarafından alınması oldukça çarpıcıdır. İkinci olarak yine Türk siyasal tarihinde böylesi önemli bir konuda, kendi hükümeti aleyhine, hem de hiçbir çıkar tartışmasına yol açmayacak şekilde karar alabilen bir siyasî irade yoktur. Parti içi demokrasi yolunda, Türkiye’de hiçbir kesimde olmayan bir çeşitlilik ve çokseslilik yaşanmıştır. Bu saydığımız maddeler Türk siyasal tarihi açısından olayın önemini göstermektedir. İslâmcılık açısından da önemi kararın, siyasal bir konuda dost/düşman ayrımının ekonomik değil, tamamen kendi adına ayrımı belirleyen siyasal bir irade tarafından varılmış olmasıdır. TBMM’den bir

işgali için gereken yetkileri vermemesi tüm dünyada şaşkınlıkla karşılandı. Bu

Recep Tayyip Erdoğan, RP İstanbul İl Başkanlığı döneminde, “tebliğ” faaliyetlerinden modern “propaganda”ya dönüşmüş, yani dindar olmayan kesimleri de hedef alan bir siyasal faaliyet geliştirdi. Bu temele dayanarak, 1994’te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na seçildi.

kenin başka bir ülke tarafından işgaline karşı koyarak dostunu kendisi belirlemiştir. Bu ayrım tam da İslâmcı bir ayrımdır. AKP içerisindeki tamamen kontrol altına alınamayan, kurumsal olarak İslâmcı olmayan bir parti içinde İslâmcı önceliklelerini muhafaza eden vekillerin başarısı olarak kaydedilmiştir bu. Bu nokta siyasal tavrın kurucu önemini ve siyasal partiyle sınırlandırılmayacak, olumsal özelliğini ortaya çıkarmıştır. Eğer tartışma bu noktada kalsaydı herhalde şu anda AKP ve İslâmcılık tartışması çok daha farklı bir zeminde tartışılıyor olacaktı. Ancak ikinci oylama meseleyi biraz daha kolaylaştırmıştır.

Ekim 2003’te yapılan ve ABD’nin Türkiye’ye baskısıyla şekillenen, yine Irak’a karşı üslerin kullanımını kapsayan ikinci oy-

rek parti içi, gerekse de parti dışı baskılarla, önceki oylamada hayır oyu kullanan AKP'li vekillerin neredeyse tamamı oylarını evet yönünde değiştirerek, birinci oylamanın bir "kaza" olduğunu kabul etmişlerdir. Oylamayla Türkiye'nin ve İslâmcıların siyasal kazancı sıfırlanarak, daha önceki oylamada elde edilen tüm kazanımlar harcanmıştır. İkinci oylamanın akabinde ABD'nin, izni almasına rağmen anlaşmadaki izni kullanmayacağını açıklamasıyla birlikte "zaten kullanılmayacağını biliyorduk" tavrıyla, verilen oyları temize çıkarmaya çalışan AKP Hükümeti, meselenin "tavır"a ilişkin olduğunun ve dolayısıyla "siyasal" olduğunun pek de farkında olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla AKP'nin iktidara geldiği seçimlerden bugüne kadar izlediği rotadan sapma olarak adlandırılacak ilk ret hadisesi de bir "kaza" olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

Bu konularda AKP'nin sergilediği tavır, söylem düzeyinde uzaklaşmaya çalışılan, araya mesafe konulmaya çalışılan İslâmcı gelenekle, fiiliyat düzeyinde de mesafenin açılmaya başladığını gösteriyor. İslâmcı düşünün temeli olan ümmet kavrayışı temelinde şekillenen dost/düşman anlayışı ve bunların dolaysız uzantısı olan "Müslümanların çıkarı" tartışmalarında, AKP hep "devletin çıkarını" önceleyerek git-tikçe sağ/muhafazakâr bir konuma yaklaşıyor.¹⁸ Bu AKP'nin içerisinde İslâmcıların olmadığı ya da AKP'nin yeniden İslâmcılığa dön(e)meyeceği anlamında değil, fakat İslâmcılıkla siyaset düzleminde ciddi bir ayrılmaya gidildiği anlamına gelmektedir. Tam da bu noktada kısaca AKP'nin İslâmcılığa alternatif olarak geliştirmeye çalıştığı "muhafazakâr demokrasi" tartışmasına kısaca değineceğim.

MUHAFAZAKÂR DEMOKRASİ

Muhafazakâr demokrasi tartışmasında, AKP'nin muhafazakârlıkla ilişkisini ve da

gerilimi açısından meseleye yaklaşmak daha sağlıklı bir AKP analizine imkân tanır. AKP'nin muhafazakâr demokrasi söylemini sahiplenmesinin İslâmcılıkla ilişkisi, meselenin asıl nirengi noktasını oluşturmaktadır.

Altı çizilmesi gereken ilk nokta, AKP'nin veya AKP çizgisinin, muhafazakâr demokrasi adı altında, öncelikle İslâmcı kesim olmak üzere, bu politikaya yönelik eleştirileri "akademizm" veya "entelektüalizm" olarak adlandırması. AKP'nin akademisyenlere parti siyasetini belirlenmesinde önemli imkânlar tanıması, kabinesinde felsefe profesörlerinden, eski rektörlere kadar akademik hayatta önemli yerler işgal etmiş isimlere yer vermesi bir yana, partinin kendi kimliğini tartışmak için yurtiçinden ve yurtdışından akademisyenleri davet edip, siyasetini akademik eleştiriye açması bir tezat teşkil ediyor. Devlet siyasetine herhangi bir etkiye bulunmadan, genel geçer bütün argümanları kabul ederek, merkeze merkezleşerek yerleşen AKP, parti politikasıyla icraatları arasındaki yarığı sorgulayan eleştirilere akademizm suçlamasıyla karşılık vererek oldukça "muhafazakâr" bir tepkiyle işe başlamış oldu.

Bu tartışmadan sonra, başta İslâmcı kesim olmak üzere, farklı kesimlerden AKP'ye yöneltilen eleştirilerdeki bir dizi argümanı sıralamak gerekiyor. Bu eleştiriler, siyasi mahreçleri itibarıyla şöyle özetlenebilir. Muhafazakârlığın AKP'nin dediginden bambaşka bir şey olduğu, evrensel muhafazakârlığın Türkiye şartlarında başka bir siyasete denk düştüğü şeklindeki, siyaset bilimi literatürü eksenli eleştiri ilk olarak göze çarpıyor. İkinci olarak, AKP'nin zaten İslâmcılık iddiasının olmadığı, bu yüzden de İslâmcılıkla ünsiyeti açısından AKP'yi eleştirmenin yersiz olduğunu iddia eden, genellikle İslâmcılar tarafından savunulan bakış açısı. Bir diğer eleştiri ise AKP'nin muhafazakâr olduğu-

rek parti içi, gerekse de parti dışı baskılarla, önceki oylamada hayır oyu kullanan

gerilimi açısından meseleye yaklaşmak daha sağlıklı bir AKP analizine imkân ta-

yanlış olduğunu iddia ederken, bir yandan da İslâmcılığa açılım getirdiğini savunarak İslâmcılığa, İslâmcı olmayan bir yaklaşımın açılım getirebileceğini zımnen ifade eden, bu yüzden de söylem düzeyinde İslâmcı olmasa da, İslâmcılıktan tamamen kopamayan eski İslâmcı yeni AKP'li yaklaşım. Dördüncü yaklaşım ise muhafazakârlıkla demokrasinin bir arada olamayacağını, böyle bir tanımlamanın literatürde olmadığından hareketle, AKP'nin hali hazırda el altında bulunan liberal demokrat bir çizgiyi tercih etmesinin daha rasyonel olduğunu dile getiren liberal yaklaşım. Beşinci olarak AKP ile ilgili eleştirilerinde takiyye suçlaması sınırlarını aşamayan, çeşitli varyasyonlarıyla Kemalist yaklaşımlar sayılabilir. Son olarak da, AKP'nin başta demokrasi, insan hakları, AB ve Kıbrıs konularında neredeyse bütün söylemsel alanlarını ve iddialarını içselleştirdiği, bu yüzden de AKP'yi "hoş gören," ancak AKP'nin bu eleştirilerle kendi siyaset alanını daraltmasından duyduğu kaygıyı da gizleyemeyen liberal sol yaklaşım. Bu temel yaklaşımlara birçok madde daha eklenebilir.

Tüm bu yaklaşımlara teker teker değinmekten ziyade, üst-siyasal düzlemde bu eleştiri çeşitliliğini anlamlandırabilmek önemlidir.¹⁹ Türk siyasal tarihinde, bu kadar çeşitli çevrelerden, bu kadar yapıcı/empatik eleştiri alan başka bir hareket herhalde olmadı. AKP'nin siyasal anlamda bir başarısından söz edilecekse eğer bu başarı, AKP'nin bu yaklaşım çeşitliliklerini bu kadar empatik bir kodlamayla ifade edilmesini sağlamasıdır. Bu ise Türk siyaseti üzerinde, gerek halk tabanında, gerekse de akademik düzeyde AKP'nin ciddi bir hegemonya kurduğuna işaret etmektedir. Bu hegemonyanın en önemli sebebi ise, AKP'nin yaptıkları değil, muğlak ve eklektik bir çizgiyle farklı söylemleri kendi şahsında eklemlemesi olmuştur. Kıbrıs, AB vs. gibi yaklaşımlarıyla,

yanlış olduğunu iddia ederken, bir yandan da İslâmcılığa açılım getirdiğini savunarak İslâmcılığa, İslâmcı olmayan bir

ki durumun iyileştirilmesi için dış müdahaleyi onaylayan kesimlerin, ekonomi politikalarıyla sağ/liberal/muhafazakâr/sosyal demokrat tüm merkez partilerin, insan hakları ve özgürlükler söylemiyle de İslâmcı veya sol daha radikal kesimlerin desteğini örgütlemeyi başarabilmiştir.

AKP'nin, "kendi siyasal çizgisini tartışmaya açması" olarak ifade edilen çalışmalarla, farklı eklemlenmelere açık olduğu mesajını iletmesiyle, tüm bu farklı kesimler, AKP'nin politikaları üzerinde daha da tesirli olma umutlarını sürdürürken, partinin mümkün olduğu kadar kendi yönlerine evrilmesi için markaj uygulama politikasına da devam etmektedirler. Tam da bu söylemsel denge AKP'nin toplumsal desteği örgütlemesinin kilit taşıdır. Bu yüzden de yukarıda özetlemeye çalıştığımız eleştirileri yapan kesimler, AKP'yi "harcamaktan" kaçınmakta ve "siyaset" asıl kurucu anlamını kaybederek, parti siyaseti düzeyinde AKP'ye en çok rengini verebilmeye "müsabakasına" dönüşmektedir.²⁰

Özel olarak İslâmcılık ve AKP ilişkisine gelirse, bu konuda da yine aynı genel tartışmanın izlerini görmek mümkün. İslâmcılık hareketinin Türkiye'de uzun yıllar sadece entelektüeller üzerinden devam eden bir hareket olması, İslâmcılığı söylem düzeyinde mümkün kılarken, kitle düzeyinde sağcı-muhafazakâr kesimle herhangi bir ayırıştırma yaşanmasının da önüne geçmiştir. İslâmcılık, 1960'ların sonunda bir yanda çeviri hareketlerinin etkisi, bir yandan da Hizbu-t Tahrir hareketinin Türkiye faaliyetleriyle sağcıktan ayrılarak, kendisine has bir çizgi yakalamaya başlamıştır. İslâmcılığın 1970'li yıllarda MNP-MSP üzerinden kendi adına siyaset yapması ise kitle düzeyinde de ayrışmanın başlangıcını oluşturur. Hatta, 1970'li yılların sonunda İslâmcı gruplarla sağ gruplar arasında çatışmalara kadar varan net bir ayrışma belirginleşmiştir. 1980

ki durumun iyileştirilmesi için dış müdahaleyi onaylayan kesimlerin, ekonomi politikalarıyla sağ/liberal/muhafaza-

rak, o zamana kadar "mütedeyyin" bir çizgi takip eden "İslamcı" hareketlerin öñü açılmış, bu ise kitle düzeyinde İslamcılığın 1980'li yıllar sonunda zirve noktasına gelmesine yol açmıştır. 12 Eylül sonrasında, liberal söylemle eklemlenmiş Kemalizm eleştirisinin getirdiği nispi rahatlama ve Kemalizmi eleştirmenin meşruiyetiyle, İslamcılığın her düzeyde görünürlük kazanmasına, İslamcı hareketlerin nitelik ve nicelik olarak sıçrama yapmasına şahit oluruz. Yerli bir sermaye sınıfından, İslamcı entelektüellere, medya ve eğitim kuruluşlarına kadar hızlı bir gelişmeyle İslamcılık, popüler bir alternatif ve özgün bir hareket olarak siyasî arenada kendi yerini pekiştirmiştir. Geçen yıllar içinde daha entelektüel-radikal kesimlerin söylemlerinin RP tarafından içselleştirilmesi, bir yandan entelektüel-radikal kesimleri nicelik olarak geriletirken, parti dolayımıyla sahiplenilen söylemler partiyi de değiştirip, dönüştürerek tarikat eksenli geleneksel çizgisinden daha farklı, teolojik sınırlarının ötesinde siyasal temelli bir İslamcılığa taşımıştır. Bu dönüşümleri, İslamcı sosyolojinin politik yansıması RP'nin, önce belediye seçimlerini kazanması, ardından da iktidara gelmesi takip etmiştir. Bu yükselişin son noktası ise bagımsız-popüler İslamcı çizginin 28 Şubat müdahalesiyle her alanda geriletilmesi, ekonomik, siyasî, kültürel alanlarda İslamcılık üzerinde odaklanan baskıyla sonuçlanmıştır.

Bu gelişmelerin İslamcı kitleye doğrudan etkisi ise, başörtüsünün birçok alanda yasaklanması, İslamcı kesimin popüler kaynaklarından biri olan İmam-Hatiple- rin işlevsizleştirilmesi, İslamcı sermaye- nin yatırımlarını yurtdışına taşımak zorunda kalması şeklinde olmuştur. Bu dönemde İslamcı kesimde yaşanan yenilgi ilk başlarda geçici bir durum olarak görülmüş ve FP'nin tekrar örgütlenmesi ve nisbi başarısıyla siyasete devam kararı alın- mış ancak daha Meclis açılışında başla-

yan sorunların kısa vadede çözülemeye- cek yapısal nitelikli olduğunu göstermiş- tir. İslamcılıktaki kırılma noktası ve AKP'ye yol açan gelişmeler tam da bu meselenin tespitindeki farklılıklarda yatmaktadır. 28 Şubat yenilgisini, mevzi bir kayıp olarak niteleyen İslamcı kesimler, farklı kurumlar altında örgütlenmeye, Saadet Partisi'ni kurmaya, Millî Görüş Hareketi'ne devam etmeye çalışmıştır. Ancak gerek toplumdaki, "ne zaman iktidara gel- seler engellenecekler" algısının yaratılma- sına, sorunların İslamcılığın "ideolojik" yenilgisine dayandığı tespitini yapanlar da eklenince, farklı bir çatı altında, daha popüler örgütlenmelere gitmeyi tercih edenler ve "eski" İslamcı kadrolar AKP'yi kurmuşlardır.

AKP, 28 Şubat yenilgisine verilen bir cevaptan ibaret olarak yorumlanabilir. AKP çizgisi, yenilginin faturasını siyasal kimliğe, yani İslamcı bir özne imkânının ihtimali düşüncesine kesmiştir. Tam da bu noktada AKP, İslamcı bir özleştirinin siyasal açılım çabasının aldığı yeni form- dur. Ancak, faturanın ideolojiye kesilmesi olması, AKP'yi gün geçtikçe İslamcı düşüncenin temel değerlerinden ve siyasal reflekslerinden uzaklaştırmış, yukarıdaki örneklerde görüldüğü şekliyle giderek İslamcılıktan uzaklaşarak kendisini var etmeyi tercih etmiştir. Bu süreçte AKP, İslamcılığı yer yer liberalizm, yer yer muhafazakârlık, yer yer de klasik Türk sağcılığı lehinde terk etmiş ve kendi siyasetini oluşturmuştur. İslamcı bir sosyolojiden beslenen AKP, halk desteğinin de getirdiği rahatlıkla, yukarıda bahsettiğimiz İslamcı sosyolojiyi de örgütlemeyi başararak, İslamcı kitleyi de muhafazakâr demokrasi tabir edilen, postmodern bir kimlik(siz- lik) lehinde dönüştürmeye başlamıştır. Dolayısıyla, İslamcılıkla AKP arasında, AKP lehinde hızla ilerleyen, ciddi bir ta- ban mücadelesi yaşandığından bahsedebiliriz şu anda. Her ne kadar taban düzeyindeki bu mücadele, siyasal muğlaklık-

tan kaynaklanan sebeplerle henüz doğru-
dan hissedilemiyorsa da, söylem düzeyin-
de belirginleşmiş bir ayrımdan bahsedile-
bilir. Ancak şunu da not etmek gerekir ki,
parti söylemi haricinde olmasa da AKP
tabanı hâlâ İslâmcı reflekslerini koruma-
ya devam etmektedir. Öyle görünüyor ki,
AKP, başta eski İslâmcılar olmak üzere,
her kesimden destek bulmakta, İslâmcılı-
ğın doğal sınırlarını da aşarak giderek po-
pülerleşmektedir.

AKP açısından İslâmcılık, aşılması ge-
reken "taşralı" bir kimliği temsil etmekte
ve bu açıdan İslâmcılığın temsili AKP için
"geri," "eski," "hayali," aşılması gereken
bir çocukluk hastalığı" olarak görülmek-
tedir. İslâmcılığın, gerek beslenen kay-
nak olması, gerekse de AKP'li kadroların
çoğunluğunu parti siyasetine taşıyan da-
mar olması, AKP'nin İslâmcılıkla hesap-
laşmasının kolay kolay bitmeyeceğini
göstermektedir. İslâmcılık, AKP'nin bastır-
ılan bir öteki olarak kurucu ideolojisinin
kökeninde yer almaktadır. Bu gidişat, el-
bette daha sonrasında potansiyel olarak
"bastırılanın geri dönüşü" ihtimaline ge-
be olsa da, tezkere krizi ve akabinde geri
adım atılmasıyla bu ihtimallerin önünün
şimdilik başarıyla kapatıldığını göster-
mektedir. Ancak yine de, bu ihtimalin bi-
zatihi kendisi, AKP için bir kaygı merkezi
olmaya devam edecektir.

Bu sebeplerden dolayı, İslâmcılığın
AKP ile ilişkisi daha da karmaşık bir hal
almaktadır. İslâmcılık için, ne diğer mer-
kez partiler gibi kolaylıkla silinip atılabil-
ir ne de beraber yürünebilir bir pozis-
yonda olan AKP, İslâmcılığın meşruiyetini
sorgular hale gelerek, İslâmcılığın daha
doktriner bir karaktere bürünmesine de
yol açmaktadır. AKP nezdinde ideolojik
yenilginin sonuçlarını gören İslâmcılık,
ciddi bir kurucu özeleştirici geliştirmeye
çalışmış, kendisini gerek AB, gerek insan
hakları gerek, Batı'yla ilişkiler konuların-
da yeniden yapılandırmak zorunda his-

daha net çizilmesine yol açarken, aynı za-
manda İslâmcılığın kitle desteğini de
azaltmakta, İslâmcılığı 1970'li yıllardaki
İslâmcılığın daha entelektüel ve daha kı-
sıtlı bir kitleyi hedef alan bir hareket hali-
ne getiriyor. Her ne kadar bazı İslâmcılar,
AKP'nin İslâmcı olmadığını, dolayısıyla
tartışılacak bir şey olmadığını söylüyor-
larsa da, İslâmcılığın yetiştirdiği entelek-
tüel kesimlerin, sermaye sınıfının, eğitim
kurumlarının ve medyanın AKP tarafın-
dan istihdam edilmesi, İslâmcılık için
ciddi bir kaynak israfına yol açmıştır.
AKP'nin genişlemesi de büyük oranda Is-
lâmcılık aleyhine olduğundan, İslâmcılık
da AKP'ye direnmek için, daha doktriner
bir İslâmcılık ya da sağcılıkla mesafesini
daha net tanımlayan alternatif tedbirler
almak zorunda kalmakta, dolayısıyla dö-
nüşmektedir. Nihayetinde AKP, Türki-
ye'nin son 40 yılında İslâmcılığın yetiştir-
diği kesimleri muhafazakâr demokrasi
adı altında mahiyeti belirsiz bir sağcılığa
transfer ederek, İslâmcılığı adeta 1970'ler
dönemi kiteselliğine itmektedir. Bu ise
kolaylıkla hesabı kapatılabilecek bir tar-
tışma gibi görünmüyor.

SONUÇ

AKP deneyimi, Türkiye'de İslâmcılığın
ana damarının büyük bir kısmının, 28 Şu-
bat müdahalesinin faturasını İslâmcı özne
pozisyonuna kesmesiyle, İslâmcı çizgiyi
yeniden yapılandırma iddiasıyla ortaya çı-
kan, ancak gittikçe merkezleşerek merkez
partisi haline gelen bir siyaseti temsil et-
mektedir. AKP bu açıdan son 40 yılda Is-
lâmcılığın kendisini sağ pozisyonlardan
tefrik etmesinden bir ricatı temsil etmek-
tedir. Bu zaman diliminde yetişen İslâmcı
kadroları büyük oranda kendi çatısı altın-
da örgütlemeyi başaran AKP, bu kadrolar-
la İslâmcı kökenli ancak İslâmcı olmayan
bir parti kurmuştur. Ancak bu İslâmcılık-
AKP geriliminin yalnızca başlangıcıdır ve

mının teolojik değil siyasal olduğunu gösterecektir. Bunun mantıksal sonucu da, aynı şekilde RP'nin Türkiye bürokrasiyle sorununun -bürokratik yapılar seküler olsa dahi- Müslümanlar arası bir sorun olduğu anlamına gelir.

- 16 Bizzat Necmettin Erbakan'ın oğlu ve gelininin, Recep Tayyip Erdoğan'ın kızları ve oğlunun Batılı ülkelerde yaşıyor ve öğrenim görüyor olması, (Batı dünyasında daha özgür bir okuma ortamı buldukları için okumak zorunda kalan diğer dindar insanların yanı sıra) pratikte Batı-karşıtı bir ümmetçi pozisyonun üretilmesinin önündeki pratik sorunlardandır.

- 17 AB konusundaki genel "dil" ve "lûgatçe" kayması, son zamanlar İslamcılık başta olmak üzere, Türk siyasetinin alamet-i farikası hâline geldi. İslamcılık, Türkçülük-Batıcılık teslisinde AB'ye üyeliğini sorgulamaya açan kalmazken, siyasette taraf ilişkilerini belirler hâle geldi AB üyeliği. Tartışmanın öteki ucunda ise Modernleşme-Batılılaşma-Muasırlaşma tartışmasının parametreleri ortadan kalkarken, bu tartışma da adeta yok sayıldı unutuldu/unutturuldu. AKP bu meselelerle hesaplama açısından da İslamcı bir duruşla çok az şey paylaşıyor şu anda.

- 18 Yine bu noktada bazı konulara açıklık getirmek gerekir. Milli Görüş geleneği de "devletin çıkarı" denilen bir maslahata göre hareket etmeyi ve bunu sık sık dile getirmeyi ihmal etmezdi. Ancak Milli Görüş geleneğinin bahsettiği devletin çıkarı genellikle Müslümanların çıkarı temelinde veya milletin çıkarı anlamına gelirdi. Laik devletin, rasyonel çıkarının Müslümanların çıkarıyla aynı olduğu varsayımına dayanan ve devletle millet arasındaki yarığın kapatılması siyasetini güden, bu açıdan devletin çıkarı dediğinde bu çıkarı kendisi tanımlamaya çalışan bu yaklaşımla, AKP'nin sorgusuz bir şekilde ve herhangi bir dönüştürme ihtiyacı duymadan soyut devlet çıkarını önceleme farklıdır.

- 19 Bu noktada bazı eleştiriler daha fazla üzerinde konuşturmayı hak etse de bir noktaya açıklık getirmekte fayda var. AKP'ye yönelik, başta liberal kesimlerden olmak üzere, gelen muhafazakârlıkla demokrasinin bir arada olama-

yacağı, literatürde böyle bir şeyin olmadığını iddia eden eleştiriler aslında oldukça muhafazakâr bir noktadan konuştuklarının farkında değiller. Nihayetinde demokrasi denilen şey bir içerikten değil, biçimden ibarettir. Schmitt'in ifadesiyle: "Eğer bütün siyasal eğitimler demokrasiyi kullanabilme imkânına sahipse, o hâlde bu, demokrasinin siyasî bir içeriği olmadığını, yalnızca teşkilatlanmaya dair bir biçim olduğunun ispatıdır" (Schmitt, 1990: 24). Schmitt, tartışmasının devamında, bir partinin kendi amaçlarını gerçekleştirmek için demokrasiye kendi içeriğini dayatabilmesi mümkünse, içerikten söz edilemeyeceğini vurgulayarak, demokrasinin salt biçim olarak neye tekabül ettiğini sorar. Özetle, eğer siyaset bilimi literatüründe liberal demokrasiden, sosyalist demokrasiden, radikal demokrasiden ilh. söz edilebiliyorsa, muhafazakâr demokrasiden de söz edilebilir, işte asıl akademik AKP eleştirisi tam da demokrasiye içerik atfeden bu kesimlerden gelmektedir. Nihayetinde AKP'nin muhafazakâr demokrasiyi oluşturup oluşturamayacağı tamamen kendi iradesine kalmış bir şeydir. AKP bu çabasında başarılı olabilirse, muhafazakâr demokrasi de, diğer demokrasi çeşitleri yanında literatürdeki yerini alabilir. Bu nedenle, muhafazakâr demokrasini liberal eleştirisi oldukça teknik bir eleştiridir.

- 20 Siyaset bilimi dilinde tam da radikal demokratların ya da post-Marksistlerin, üzerinde uzlaşmış Batılı "evrensel" değerler üzerinden, toplumun farklı kesimlerini ulusal popüler düzeyde örgütleme çabasına benzer bir siyasî pozisyonla karşı karşıyayız. Ancak post-Marksistlerin, tortulaşmış aydınlanma ilkelerini öne çıkaran ilke öncelikli yaklaşımlarından ziyade, sol liberallerin "gökkuşağı" siyasetine yakın bir noktada yer alıyor AKP. AKP, muğlak ve kaygan içeriği, eklemlenmelere açık hâliyle, liberal bir tartışmanın nesnesi hâline gelmeyi tercih ediyor ki popüleritesi de buradan kaynaklanıyor. Tam da "kimiksiz" olması açısından, pejoratif kullanımına atfen "postmodern" bir parti olarak tecessüm ediyor siyaset sahnesinde.

rılabilir taleplere sahip olan kesimlerin olmasının, o siyasî hareketin İslâmîci olarak adlandırılması için yeterli olmamasıdır. Nasıl ki DP içinde bazı İslâmîci talepler neşv-ü nema bulmasına rağmen, DP'yi İslâmîci kabul etmiorsak, aynınsı AKP içindedir geçerlidir.

7 AKP'nin "Muhafazakâr Demokrasi" tezlerinde, kendisine dayanak noktası olarak yerli bir takım hareketleri değil, Batılı siyasî hareketleri göstermesi bu açıdan çarpıcıdır. Gerek parti programı, gerekse de partilere ve siyasete yaklaşımı açısından AKP, gerçekten de son derece Batılıdır. Bu Batılılığın sonucu ise, yine Batılı siyasetin sinik tavrının bir erdem olarak öne çıkarılması ve yüceltilmesidir.

8 Son dönem tartışmalardan çarpıcı bir örnek Türk Müslümanlığı ve Taliban örneğidir. 11 Eylül'den sonra dünya çapında Müslümanların "şeytanlaştırılarak" ötelenmesi, Şii düşmanın yerini Vahhabî/Selefi düşmanın almasıyla gerçekleşmiştir. İran Devrimi'ni mütekkip, Şiilerin işgal ettiği mahal, Vahhabîlerle doldurulmaya çalışılmış, buna alternatif olarak da "Türk Müslümanlığı" ya da mezhebi olarak Hanefîlik önerilmiştir. Taliban'ın, Vahhabî değil, Hanefî olduğunun iyice anlaşılması, yaptığı tüm eylemlere Hanefî fıkından delil getirmesi, Türk Müslümanlığının Hanefîlik pazarlanmasını sekteye uğratmıştır.

9 Maxime Rodinson, *Muhammed* adlı kitabında, kuruluş aşamasında ümmetin, Hz. Muhammed önderliğinde düşmana karşı tek cephe halinde örgütlenen çok-dinli, çok-etnili bir topluluğu ifade ettiğini söyler (1973: 152). Muhammed Ahsan da ümmet kavramının kuruluş yıllarında gayrimüslimleri de içerdığını ancak zamanla sadece Müslümanları ihtiva eder hale geldiğini belirtir (1973).

10 90'lı yıllarda Türkiye İslâmîcileri arasında geniş bir Medine Vesikası tartışması yaşanmıştır. Bu tartışmalar oldukça ufuk açıcı olmasına rağmen, dost düşman ayırımının yapıldığı zemini, yani siyasetin zeminini ve iktidar eksenini büyük oranda ihmal etmiştir.

11 Bu analizin mantıksal bir sonucu da kimin İslâmîci olup olmadığının belirlenmesinin pratik bir sorun olduğunu ve bunun sürekli değişen bir karaktere sahip olduğunu kabul etmektir.

12 Aslında bahsi geçen projeler henüz proje olmamış ütopyalardır. Proje deyince, planlı programlı, işe vuruk tasarılarдан bahsediyoruz demektir. Oysa RP-FP gelenekindeki bu ütopyalar proje-olmayan-proje'lerdir. Tam da bu proje olamamalarının kaynaklanan kurucu yönleri, onları ütopya yapmaya daha yakındır. Ütopyalar ise her tür liberal görüşün, siyasete karşı sihirli "iş yapma" eylemini getiren taraflarca "ham hayal" olarak görülmektedir. Oysa şurası açıktır ki bütün gerçek siyasal hareketler ütopyalar üzerine kuruludur. Ütopyaları gerçekleştirmenin imkânsızlığı hareketle dinamizmini verirken, aynı zamanda hareketi belli bir tarihsel toplumsal bağlamda

rılabilir taleplere sahip olan kesimlerin olmasının, o siyasî hareketin İslâmîci olarak adlandırılması için yeterli olmamasıdır. Nasıl ki DP içinde bazı İslâmîci talepler neşv-ü nema

Bu yüzden ütopyalar dinamik ve kurucu hayallerdir.

13 Tam da bu noktada AKP'nin bu söylemlere mesafeli tarzı, pratik politikaların ötesinde anlamlar ihtiva etmektedir. Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı ve AKP genel Başkanı olarak katıldığı, Müslüman ülkelerin önde gelen işadamlarının yer aldığı 5. Cidde Ekonomik Forumu'nda yaptığı konuşmada "İslâm Ortak Pazarı" projesine net bir mesafe koyarak, şunları ifade etmiştir: "Ben İslâm Ortak Pazarı anlayışını doğru bulmuyorum. Çünkü, ne olursa olsun bu birliktelikleri ne etnik, ne dinî kökene ne de coğrafyaya bağlı olarak düşüneceğiz. Artık dünyada bunların hiçbirisi kaldı mı? Kuruluşları böyle oluşturmayla kalktıgımız anda kamplaşmalar başlar, münasebetler kesilebilir. Biz, söyle bir şey koyabiliriz; ekonomik ve ticari alanda ortak kalkınan ülkeler birliği" (<http://www.zaman.com.tr/?bi=ekonomi&alt=&trh20040119&hn=1359>). Erdoğan'ın bu sözleri, "Millî Görüş" düşüncesiyle mesafesini açıkça ortaya koymaktadır. Meselenin bir başka can alıcı noktası da, "İslâm Ortak Pazarı" düşüncesini hayali bulan Erdoğan'ın, 2002 yılının Aralık ayında AKP Genel Başkanı sıfatıyla gerçekleştirdiği Amerika ziyaretinde, ABD Başkanı George W. Bush'a hitaben "AB konusunda bize destek olun, olmazsa bizi NAFTA'ya alın diye teklif ettim. Bush 'yes' dedi" şeklindeki sözlerinde son derece ciddi olmasıdır. (<http://www.milliyet.com/2002/12/12/ekonomi/aeeko.html>). Bu konuda, aradaki binlerce kilometrelik mesafeyi ve tüm diğer "pratik" sorunları görmezlikten gelen Erdoğan'ın, bu teklifi "hayali" bulmaması, meselenin imkân dahilinde olup olmasının çok, ideolojik bir tercihten kaynaklandığını düşündürmektedir.

14 Tam da bu noktada, pratik bütün alternatif imkânlarını reddettiğimiz şekilde bir yanlış anlamaya kapılmamak gerekir. Nihayetinde, yukarıda sözü edilen projelerin bir kısmı, kısıtlı da olsa uygulama alanı da bulabilmiş, "hayal" olsun diye değil, gerçek olsun diye üretilmişlerdir. D-8 projesine destek olan ülkelerden bir kısmı, hâlâ ısrarla bu projeye devam etmeye çalışsalar da, Türkiye'nin bu konudaki mesafeli tavrı, projenin devamına ket vurmuştur. Özetle, asıl vurgu noktası, ekonomik uygulanabilirlik ya da uluslararası siyaset düzleminde bu projelerin sembolik-kurucu anlamlarının, pratik yanlarından çok daha önemli olmasıdır. Yani ekonomik olanın siyasî olanın önüne geçmemesi, siyasetin yönlendirmesi altında işlevine devam etmiştir.

15 Bu noktada belirtilmesi gereken bir nokta, Türkiye Devleti'nin MNP-MSP-RP geleneği içinde tamamen onaylanmasa da Müslüman olarak görülmüş olmasıdır. Bu bağlamda mesela Kaddafi'nin seküler yaklaşımları göz önüne alındığında dünyada İslâmîci muhalefetin hedeflerinden biri olmasına rağmen Erbakan tarafından Müslüman olarak görülmüş, kimin Bu yüzden ütopyalar dinamik ve kurucu hayallerdir.

13 Tam da bu noktada AKP'nin bu söylemlere mesafeli tarzı, pratik politikaların ötesinde an-

noktaların çok fazla olması sebebiyle, bu gerilim daha uzun süre devam edecek gibi görünmektedir.

Bir başka açıdan ele alırsak, AKP İslâmcılığın bir kanadının, İslâmcı siyasetten vazgeçmesiyle, İslâmcılığın siyasal taleplerinden soyundurulmuş, kendi siyasal pozisyonu adına siyaset üretmeyen, bu haliyle de Schmittçi anlamda “siyasal” olanı üretmekten uzak bir parti görünümündedir. Gerek İslâmcılığın kurucu kavramlarından ümmet kavramı konusunda gerekse de dost düşman ayrımı konusunda İslâmcı gelenekten bir kopuşu işaret eden AKP, İslâmî hassasiyetleri ağır basan kişilerin oluşturduğu, ulusal popöler bir pozisyona oynayan sağ-muhafazakâr bir parti olarak ortaya çıkıyor. Sonuç olarak, siyasetinden soyutladığı İslâmcılığın toplumsallığın baskısı altında, popü-

ler düzeyde İslâmcı siyasî değerler üzerinden kendisini meşrulaşturmaktan imtina etmeyen, hatta buna izin veren bir parti görünümünde olmasına rağmen, AKP gerek ekonomik, gerek siyasî, gerekse de uluslar arası düzeyde İslâmcı değil, daha çok sağ ve liberal reflekslerle hareket ederek İslâmcılıkla mesafesini giderek açmaktadır.

AKP, İslâmcılığın temel kaygısını oluşturan, Müslümanların posthalife döneminde, dünya üzerinde yaşamasının nasıl bir siyasal gereklilik üzerine var olabileceği düşünümünü terk ettiği oranda İslâmcı olmaktan uzaklaşıyor. Bir ihtimal olarak bunu reddederek, klasik liberal ya da sosyal demokrat hatta milliyetçi motifleri birleştirip, sağ bir politika izlemekte bir mahzur görmediği oranda da merkez partilere benzemeye başlıyor. □

DİPNOTLAR

- 1 Tartışmamızın başında nihaî bir tarihdışı kriterin bulunamayacağını söylemiştik. Oysa böyle bir kriterin imkânsızlığına karşın, hâlâ siyasal hareketi bir isim altında tanımlamamıza yol açan artık şey, ahistorik bir öz olmasa da, vardır. Aksi halde her siyasal özne pozisyonu tikel bir isimle adlandırılırdı. Bu artık “şey”, dondurulamayan, sınırları çizilemeyen, sınırdan duran, söylemin hem içinde hem de dışında bulunan, söyleme anlam katan merkezi olmasına rağmen mahallî olmayan, merkez olmayan, ama merkezliği tartışılmayan, bütün elemanların toplamıyla ortaya çıkan bir fazlalık, artıktır. Yani, ümmet bu açıdan somut bir merkez değil, muhayyel varlığıyla siyasal söylemi mümkün kılan bir imkânsızlıktır.
- 2 Bu noktada İslâmcılıkla AKP arasındaki temel fark, İslâmcılığın merkez talebinin, merkezin dönüşmesi kaydına bağlı olması, AKP’nin ise “merkezleşme” fetişizmiyle malûl gizli bir meşruiyet kriziyle, merkezi dönüştürme kaygısı taşımadan merkeze yerleşmeyi hedeflemesidir.
- 3 Çok yeni bir örnek, AKP’nin Liberal Düşünce Topluluğu ile birlikte organize ettiği “Muhafazakâr Demokrasi” sempozyumunda (Ocak 2004, İstanbul) bir tebliğ sunan, AKP’ye yakın akademisyenlerden Davut Dursun’un, “AKP, çevrenin merkeze doğru yürüyüşünü ve siyasete katılımını sağlıyor” sözlerinde görülebilir.
- 4 Bu soru sorulmuş olsa dahi, başka siyasal özellikler söz konusu olduğunda, sorunun cevabı o siyasal pozisyon üzerinden aranırken, İslâmcılık özelinde bu cevap yine basitçe tarihsel-toplumsal taleplere indirgenmiş, İslâmcılık adeta “iktidarsız” veya iktidar istencinden ya da psikanalitik terimlerle konuşursak arzudan yoksun olarak görülmüştür.
- 5 Gerçi liberal yaklaşım içerisinde bakıldığında Türkiye özelinde Kürt sorunu ya da toplumsal adalet sorunu da benzer şekilde ele alınmaktadır. Bu alanda en istikrarlı yaklaşım bu açıdan liberal pozisyonudur. Sair pozisyonlarsa başka konularda farklı yaklaşımlar sergilerken, sıra İslâmcılığa geldiğinde liberal söylemi paylaşırlar.
- 6 Aslında gelineen noktada AKP’nin yapmaya çalıştığı da benzer bir şeydir. Kendisine siyasal oryantasyon olarak “muhafazakâr demokrasi” pozisyonunu seçmesi, aynı adla düzenlenen sempozyumu “Liberal Düşünce Topluluğu” ile birlikte organize etmesi, farklı siyasal aktörler üzerinden İslâmî toplumsal taleplerin ifadesine yol açmaktadır. Ancak bu, ileride de tartışacağımız gibi siyasallığı yok ederek, hareketi sadece toplumsal taleplere indirgemesi dolayısıyla, performatif bir eylem dolayısıyla zamanla AKP’yi muhafazakârlaştırmaktadır. Yine bu argümanın bir diğer uzantısı da, bir siyasal hareket içerisinde İslâmcı olarak adlandır-